

Obbola – en ö i ständig förändring

– Obbolaöns geologi och utveckling genom 3.000 år

NATUREN I STORT OCH I SMÅTT är under ständig förändring. Detta är speciellt sant efter den låglänta Norrlandskusten där landhöjningen på bara ett par årtionden kan förvandla en innervik till en från havet avsnörd sjö. Det är om dessa förändringar i tid och rum och vad det kan ha betytt för de människor som i forna tider bott och haft sina näringar på ön, som denna artikel kommer att handla. Vad det gäller den förhistoriska perioden får artikeln ses som en hypotes, en tänkbar utveckling, baserad på landhöjningens förlopp, de olika fornminnenas läge och vad arkeologerna nu vet om dessa. Mera om de enskilda fornminnena berättas i en annan artikel i denna tidskrift.

Obbolaöns berggrund.

Obbolaön, liksom stora delar av Umeås kustland, består av ett låglänt, flackt landskap med upp till 30 m höga bergsryggar huvudsakligen i nord-sydlig riktning. Ett geologiskt begrepp för denna landskapstyp är den "Norrländska kustslätten".

Landskapets utformning beror på den underliggande berggrunden. Stora delar av Obbolaön och angränsande öar består i huvudsak av bergarter som kallas för "kustgnejsjer". Bergarterna bildades för två miljarder år sedan som flodavsättningar på stranden av en kontinent. Den Skandinaviska plattan var då beläget nere på södra halvklotet. Under en tidsperiod av flera hundra miljoner år utsattes denna kontinent för vulkaniska utbrott och nötningar mot angränsande kontinenter. Genom detta omvandlades avsättningarna, sedimenten, till gnejsjer och genom vulkanism bildades s.k. magmatiska bergarter som gnejsgraniter, amfibolit och pegmatit.

Gnejsjer, i form av ådergnejsjer, kan man studera på **Vit-skärsuddens** hållar. Här finner man även infällda knölar av s.k. biotit-plagioklasskiffer. Gnejsgraniter återfinns

man bl.a. på **Långskäret** och på **Bredskärs** hållmarker. Det bästa stället att studera pegmatit är i vägskäringarna genom **Bergöberget** på öns nordspets. Här kan man se lutande, ljusa pegmatitgångar, med inslag av halvädalstenar som granat och turmalin, som skär rakt igenom en mörkare bergmassa av omvandlad gabbro.

Istiderna.

Under de senaste två årmiljonerna har upprepade istider kommit och gått. Varje nedisning, som byggt upp en kring 3.000 m tjock ismassa, har tagit drygt 100.000 år i anspråk. Vi kan på ön bara se spåren av den senaste.

Man föreställde sig länge att isen gick fram som en hyvel och att allting hyvlades och nöttes ned till ett helt nytt landskap. Nu vet vi att så inte var fallet. Isen förde med sig det mesta av lösmaterialet, ofta i form av moränavsättningar från tidigare istider och omformade detta. Den underliggande berggrunden påverkades förvånansvärt lite. Inte ens rundhällarna med sin typiska isslipning på stötsidan och sin branta, ofta uppbrutna läsida räknas nu som typiska isslipningsformer. Den rundade formen anses nu vara ett resultat av årmiljoners vittring under djupa jordlager. Inlandsisarna har bara fört bort den ovanliggande jorden och slipat och räfflat berghällarnas stötsidor.

Isen var i ständig rörelse framåt. Under dess botten avsattes ett jämnt moränlager, s.k. bottenmorän. Nära iskanten räfflades berggrunden av i isens botten infrusna stenblock. Ju större block desto kraftigare "isräffla". Detta betyder att isräfflorna främst markerar isrörelsens riktning under avsmältningsskedet.

Isräfflor, som tyder på en rakt sydlig isrörelseriktning, kan man studera ute på Vit-skärsuddens hållar. Den kanske finaste isräffelokalerna ligger just vid strandnivån på udden söder om badplatsen i **Bredviken**. Vackert formade rundhällar finns bl.a. uppe på **Väntberget**.

Längre in från iskanten omformades moränmaterialet i långsträckta ryggar i isrörelsens riktning. Dessa ryggar kallas för "drumliner". På Obbolaön har drumlinerna en rakt nordsydlig riktning. En markant drumlinsrygg kan följas från Hästuddarna vid Österfjärden rakt söderut, där den genomskurits av Obbolavägen. Väl utformade drumliner på **Bockholmslandet** och **Glasögers** södra del är nu bebyggda med fritidshus. Även **Revet** och **Häggudden**, nord- och sydspetsarna på ön Tarv, är drumliner, som för varje år höjer sig mer och mer ur havet.

En landis med tre kilometers tjocklek är så tung att den tynger ned landmassan med en tredjedel av isens tjocklek. När istäckets tjocklek genom avsmältning minskar, strävar landet efter att återta sitt forna läge. Fenomenet kallas för "isostatisk landhöjning". Det är landhöjningen och de strandprocesser som det ur havet nyuppstigna landet utsätts för, som mest påverkat vår ö som vi ser idag.

För drygt 9.500 år sedan hade inlandsisen avsmält så mycket att iskanten låg vid Umeälvens mynningsområde. Obbolaöns högsta delar låg då 240 m under havets yta. Landhöjningen gick vid denna tid mycket fort. Man räknar med 50 till 20 cm per år! Den till en början mycket höga landhöjningshastigheten avtog med tiden, så att den för ungefär för tre tusen år sedan var stort sätt den samma som idag, d.v.s. drygt 8 mm per år.

Obbolaön genom tre tusen år.

På en serie kartor har jag försökt rekonstruera Obbolaöns utveckling i 500-års intervall under de senaste tretusen åren. Kartorna visar tydligt hur det är strandprocesserna, vågornas arbete, som format vår ö. Strandprocesserna är av två slag; nötande (eroderande) och ansamlade (ackumulerande).

På de delar av ön som under olika tidsperioder varit starkt exponerade mot havets stormar och packisens grepp, s.k. högenergikust, har allt finmaterial i moränen spolats bort. Kvar finns bara kala hällar och blockfält. De ursvallade sandfraktionerna, tillsammans med sand från älven, har ansamlats i mot havet exponerade bukter och i smala sund. Här är de bortförslände och de ansamlade

processerna i en delikat, lättstörd balans. Finmaterial i form av finsand och lerpartiklar svävade länge i vattenmassan innan de slutligen sjönk till botten i skyddade innerfjärdar och vikar.

På andra ställen har moränen svallats mindre hårt. Oftast har finsand och mjåla lagrats på den underliggande moränen. Ovanpå allt ansamlades med tiden ett lager gytta av rutnade växtdelar. Detta benämns lågenergikust. Beroende på förhållandet mellan finsand, mjåla, lerpartiklar och gytta och djupet på dessa lager finner vi här Obbolaöns fåtaliga åker- och ängsmarker eller produktiv skogsmark.

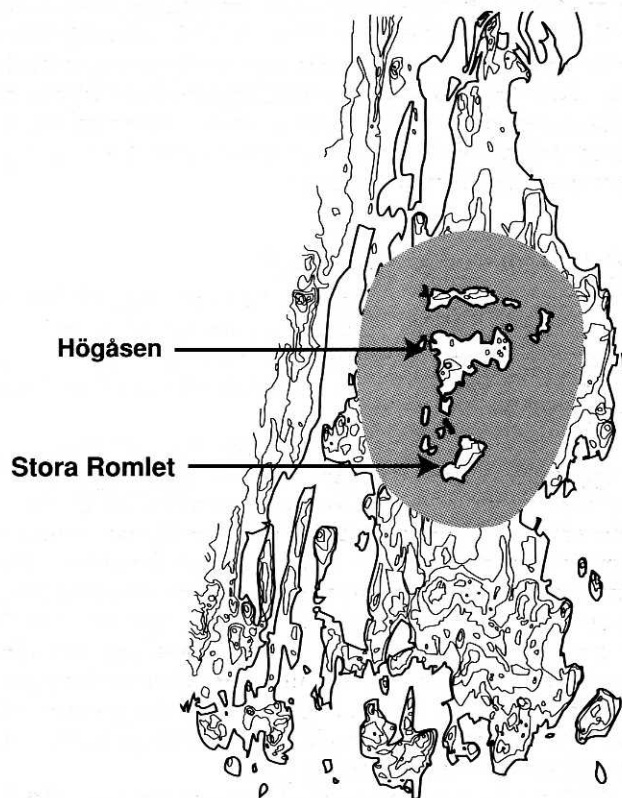

Fig. 1: Obbola 300 f.Kr. Kustlinjen 25 m.ö.h.

Så började det.

• 1.000 till 300 år f.Kr. Bronsålder.

För ungefär tre tusen år sedan började vågorna slå mot en blockig grynnna, som låg mitt ute i en stor vid fjärd (Fig. 1). Grynnan höjde sig allt mer som ett runt klapperstensfält. Säkert var den en viloplats för gråsäl och grönländsäl. På fastlandet hade sedan länge människogrupper bosatt sig och bildat våra första bygder. De levde på jakt, fiske och sälfångst, vissa kanske även hade boskap och mindre odlingar. De uppförde stora gravrösen av klappersten till minne av sina döda. Dessa jägare och fångstmän tyckte säkert att det bullrade och "romlade" om när vågorna slog mot den låga ön och satte de runda stenarna och blocken i rörelse. Kan det vara därför som klapperstensfältet sedan kom att kallas **Stora Romlet**?

Norr om Stora Romlet började en mindre skärgård höja sig över havets yta. En triangelformad ö, vars högsta delar senare kom att kallas **Högåsen**, svallades av vågorna så att ett klapperstensfält formades på öns nordvästsida. Norr om denna låg en annan långsträckt ö, formad av en moränrygg i öst-västlig riktning. Vågorna slog med kraft över ön vars topp renspolades till ett smalt blockfält. Ursvallad sand avsattes i lä på öns nordsida. Även denna ö, just söder om vägen till Mölle, kallas för Högåsen och sandavlagringen är nu sårad av sandtäcker.

Tre andra öar, i form av renspolade berghällar, började formas norr om den djuphåla, som i dag kallas **Harpsjön**.

• Kring Kristi födelse.

Genom landhöjningen växte den lilla ögruppen samman till en enda ö. Den var kärnan i dagens Obbolaön (Fig. 2). I norr och i väster hade ön en relativt rak kustlinje, medan kusten i sydost bestod av uddar, som omgärdade flera vikar. Öns norra strand följde i stort vägen ut till Mölle.

Öns norra del upptogs av en grund, vidsträckt sjö, som vi kan kalla **Lomsjön**. Sjön, som hade sitt utlopp mot sydost, omgavs av sankna stränder. Vi kan utgå ifrån att sjön under våren och hösten var rastplats för mängder av flyttande änder och gäss. Öns sydspets vid Stora Romlet var extremt utsatt för stormar och bränningarna föste samman höga strandvallar i klapperstenen.

Vi kan vara ganska säkra på att ön säsongvis använ-

des för jakt, fiske och sälfångst. Möjligen härstammar ett par tomtningar uppe på klapperstensfältet Stora Romlet från denna tid. Det skulle väl stämma i tid med de äldsta daterade tomtningarna på Bjuröklubb i länets norra del.

• 500-talet e.Kr. Järnålder.

Obbolaön fick av landhöjningen en allt större yta (Fig. 3). Från dess nordöstra del sträckte sig rakt norrut en mer än två kilometer lång, låg och smal udde, **Svartskatan**, som torrlades vid sommarens lågvatten och som översvämmades vid stormar och högvatten. Udden nådde ut till vad som senare kom att kallas **Svartskatatappen** och

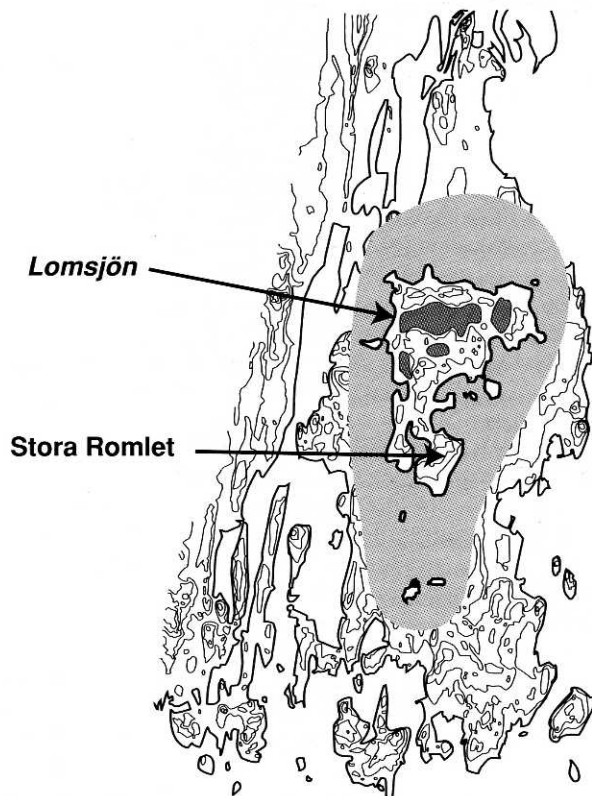

Fig. 2: Obbola vid Kristi födelse. Kustlinjen 20 m.ö.h.

Hästuddarna. Lomsjön hade fortfarande en vid vattenspiegel och försumpade stränder. I öster hade Harpsjön avsnörts från havet. Söder om Stora Romlet formade en blockig sandstrand en udde. På östsidan av Stora Romlet, på andra sidan ett smalt sund, hade en kalspolad ö, det blivande **Väntberget**, med vackert slipade och isräfflade rundhällar, brutit vattenytan.

Från niporna längs de stora älvdalarna rasade träd ned i älvarna, där de av det forsande vattnet fördes ut till havet. Av sydliga vindar drevs stockarna upp på öns stränder. Havet gav "uppbörd", vilket enligt ortnamnsforskaren Sigurd Fries mycket väl skulle kunna vara ursprunget till

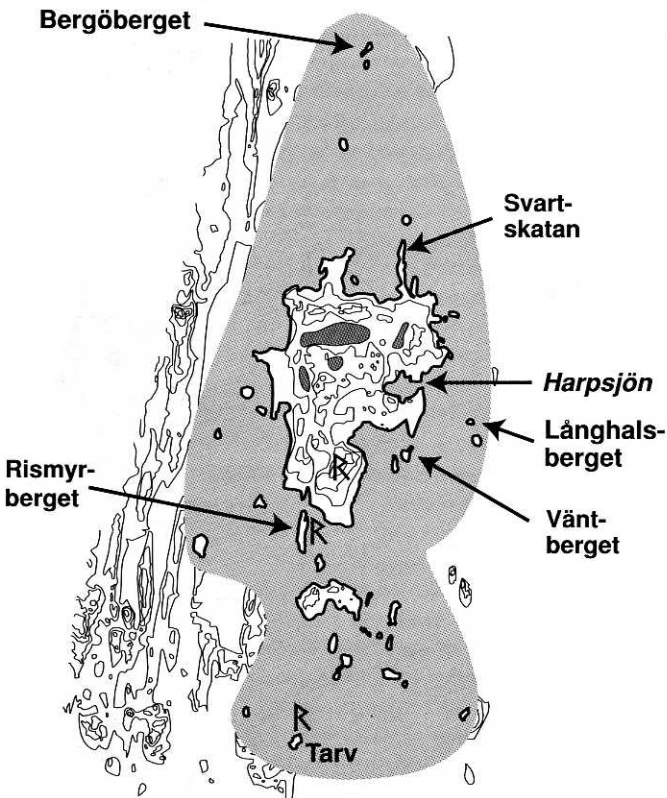

Fig. 3: Obbola 500 e.Kr. Kustlinjen 15 m.ö.h.

önamnet Åbordsön, senare Obbola (för en ingående diskussion om namnet "Obbola", se C-E Nilssons artikel i denna tidskrift).

I väster har **Båtviksberget** och **Gröthällberget** börjat stiga upp som kalspolade öar med branta stränder. En knapp kilometer söder om Stora Romlet hade en lång, bågformad, väl svallad moränrygg bildat en ny ö, i söder omgiven av minst sju små kalspolade kobbar.

Vad vet vi om människorna från denna tid? Egentligen inte så mycket. Med säkerhet fanns det bosättningar runt den stora fjärden vid Umeälvens utlopp. Man kan förutsetta att dessa människor fortfarande levde av jakt, fiske och sälfångst. Kanske hade de börjat odla på små, upprensade tegar. Troligtvis hade de boskap som betade på strandängarna. Kanske är några låga blocktäckta gravar, s.k. stensättningar, från denna tid. Eventuellt är de något yngre. Om dessa människor besökte Obbolaön var det säkert enbart för att bedriva fiske, fågel- och sälfångst. Ett antal runda tomtningar på klapperstensfältet på **Tarvs** högsta punkt visar dock att detta utskär var betydelsefullt för sälfångsten.

• **Perioden 500 – 1000 e.Kr. Yngre järnålder.**

De tidigare så grunda bottarna norr om ön hade nu höjts upp över havsytan. **Väntberget** hade som en smal, hög udde blivit en del av den stora Obbolaön (Fig. 4). I öster låg två små öar med branta stränder: **Vattentornsberget** och **Långhalsberget**. Ute i fjärden, långt i norr, bildade en renspolad hög kobbe, det blivande **Bergöberget**, ett viktigt navigationsmärke.

I söder hade de tidigare små öarna vuxit samman till en relativt stor kalspolad ö med flikig kust. Denna ö, vi kan kalla den **Vitskäret**, utgjorde inte bara ett skydd för den stora Obbolaön vid sydliga stormar, den var förmodligen även ett attraktivt utfiskeskär. På öns östsida hade stora mängder från moränen utsvallad sand ansamlats som långa sandstränder. Hårda sydliga stormar blåste samman sanden i höga dyner. Innanför sanddynerna upp dämdes en stor lagun. Denna sanddrift skulle sedan fortsätta under nästan tusen år.

Vitskäret avskiljdes från Obbolaön med ett 500 m brett sund, som via dagens Byviken och Kalvsjön mynnade i

Västerfjärden väster om Själafjärden. Längre ut till havs bildade de högsta delarna av **Bredskär**, **Tarv**, **Väst-Tarv** och **Risön** små, låga, kalspolade skär.

Obbolaön hade nu troligen fått en fast befolkning. Med största sannolikhet hade den bosatt sig på **Väntberget**, med dess åt väster väl skyddade hamnvik (Fig. 5). Gårdarna, långhusen, låg väl skyddade mot havet i lä av rundslipade bergknallar. Små inhägnade odlingar fanns förmodligen på sluttningen mellan husen och hamnviken. Troligtvis betade boskapen på de bördiga strandängarna nordväst om dagens Anderssons väg och Karlsviksvägen. Om strandängarnas betydelse kan man läsa i flera kapitel i boken "Järnåldersbygd i Österbotten" av Baudou, Engel-

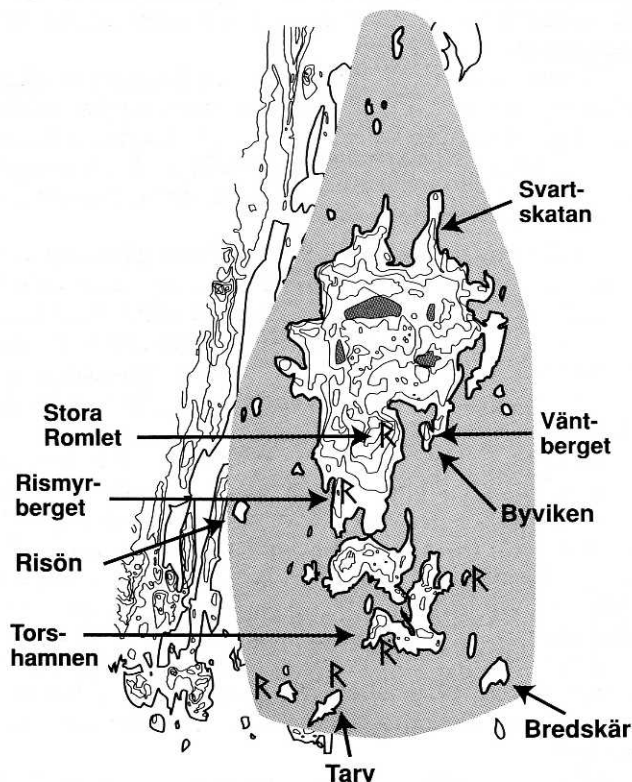

Fig. 4: Obbola 1000 e.Kr. Kustlinjen 10 m.ö.h.

mark m.fl., i serien Acta Antiqua Ostrobotniensis, Studier i Österbottens förhistoria nr 2, Wasa 1991.

Fiske och sälfångst var lika viktiga näringar som de mera agrara. **Vitskäret** var troligtvis Obbola bys fiskeskär. Vid sundet på Vitskärets sydvästsida, fanns ett utskärsfiske. Idag kan vi se spår av det i form av tre fyrkantiga tomtningar. Den fyrkantiga formen tyder på att de var grunderna till enkla fiskebodas av timmer. Strax nedanför ligger idag **Torshamnsviken**. Namnet **Torshamn** tyder på mycket hög ålder. Kan hamnen vid tomtningarna ha tillhört en Tor (Torbiörn), som kanske var en av dem som anlade gårdarna på Väntberget?

Även på **Tarv** bedrevs fiske- och sälfångst. Vid denna tid och några århundraden framåt var det åtminstone tre olika fångstlag, som byggde sina tomtningar på Väst-Tarv och på Tarvs nord och sydsida. En inte alltför djärv hypotes är att de som hade sina fångstmannaläger på Tarv kom från byarna bortom Västerfjärden. (Not 1)

Obbola var redan vid denna tid en del av en större omvärld. Längs kusten förekom en långväga, men strandnära seglation. Troligen gick den urgamla segelleden in mot handelsplatserna i Umeälvens mynning genom Västerfjärden. Kanske låg rent av en natthamn i sundets mynning vid Obbolaöns sydspets. På en ö vid sundets västra inlopp, numera **Rismyrberget**, begravdes på 600-talet fyra personer. De kan ej ha varit drunknade okända sjömän, då deras lik brändes och de begravdes i rösegravar. Troligtvis var en av dem av högre börd. Kanske var han Obbolas förste storbonde. I graven förde han med sig sina seldon, varav ett förgyllt remändesbeslag av brons tillvaratogs när graven utgrävdes 1914 (fornminnena på Obbolaön beskrivs närmare i nästa artikel). På 800-talet hade Rismyrberget blivit en del av Obbolaön.

På 900-talet, under den period som betydligt längre söderut benämns Vikingatid, begravdes två små flickor under ett stenblock på östsidan av **Stora Romlet**. Den ena flickan var nästan nyfödd, den andra i 8 - 9 årsåldern.

Graven återfanns 1965. Tillsammans med barnskeletten fann man även två runda bronsspännen, typiska för en kvinnas dräkt vid denna tid. Det ena spännet har en väl bibehållen förgyllning. Spännena användes för att hålla fast axelbanden på klänningen. Var för sig är spännena

ovanliga för norrländska förhållanden och att finna två spännen i samma grav är helt unikt. I Sverige finner man oftast bara ett spänne i gravar från denna tid. I Finland däremot är det vanligt med två spännen. En hittills obesvarad fråga är om de små flickorna var från byn tvärs över viken eller om de var på tillfälligt besök – kanske från Finland? Förbindelserna över Kvarken var säkert goda redan på denna tid.

Graven på Stora Romlet återfanns av en ren slump. Senare har gravar i klapperstensfält återfunnits både norr och söder om Umeå. Kanske var blockfältet uppe på Stora Romlet bybornas begravningsplats. I så fall kan det finnas flera ännu oupptäckta gravar på de delar av klapperstensfältet som undgått en omfattande täcktverksamhet.

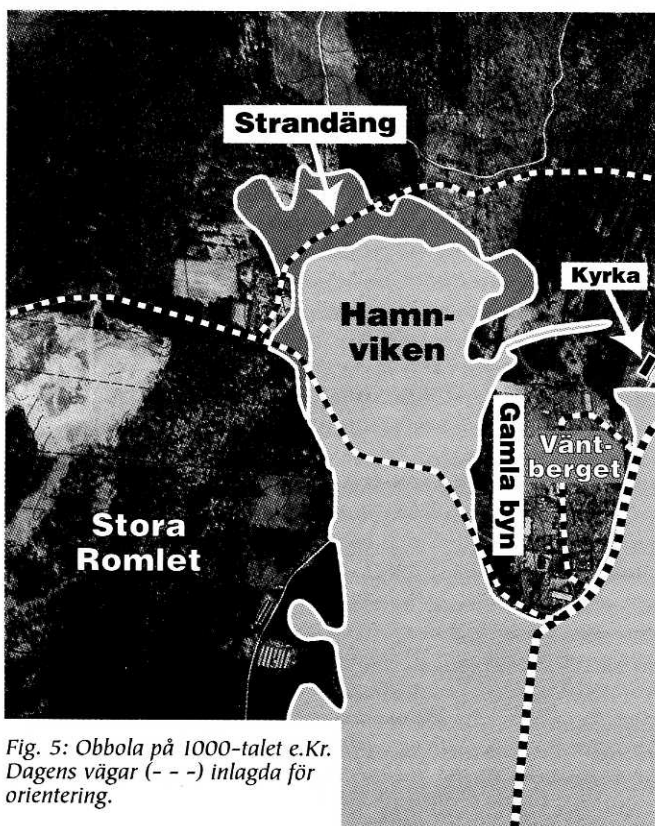

Fig. 5: Obbola på 1000-talet e.Kr. Dagens vägar (- - -) inlagda för orientering.

• Perioden 1000 till 1500 e.Kr. Medeltid.

Under perioden torrlades sundet mellan Obbolaön och Vitskäret. Vi kan börja känna igen dagens Obbolaö (Fig. 6). I det tidigare sundet avsnördes två sjöar **Kalvsjön** och **Ängessjön**. Som namnet antyder användes Ängessjöns bördiga stränder med säkerhet som slåttervall. Långt i norr höjde sig **Bergöberget** som en smal ö med branta stränder. Även vid **Berga** hade en låglänt ö bildats. I söder reste sig **Vitskärsudden** över havet som ett klapperstensfält, kraftigt utsatt för sydliga och östliga stormar. Bredskär, Tarv, Väst-Tarv och Risön bildade höglänta bergöar. Låglänta moränöar som **Rävskär**, **Stor-Hällskär** och **Glasögern** hade höjt sig över havets yta. Såväl Tarv, Väst-Tarv som Vitskärsudden nyttjades med säkerhet som utskärsfisken.

På den stora Obbolaöns östsida har bildades en djup vik, Långhalsviken, skyddad från havet av **Långhalsudde**. Med tiden avsnördes viken till **Ols sjön (Olasjön)**, med ett smalt utlopp rakt i söder. Söder om byn på Väntberget hade en smal moränrygg, en drumlins, börjat avsnöra inloppet till den gamla hamnviken.

Inseglingsmöjligheterna blev med århundradena allt svårare. Hamnviken uppgrundades. En ny hamn måste anläggas på drumlinens östsida. Den nya hamnen var ganska exponerad för östliga vindar, men vågorna höll i sin tur hamnen fri från sjögräs och nate. Den torra långsluttande moränbacken var väl lämpad för gästgårdar, där nät och skötar torkades.

I mitten av 1500-talet fanns fyra gårdar i byn. Ett par av dem låg förmodligen på moränryggen ovanför hamnen. Byns gamla kärna var dock på Väntberget. På västsidan av gårdarna hade den gamla hamnviken börjat plöjas upp för nyodling. Ett knappt århundrade senare, omkring 1630, anlades en stor stenlabyrint uppe på **Bredskär** och några decennier senare anlades en kompassros på **Tarv**. Labyrinten tyder på att Bredskär bland annat användes som fiskeskär och kompassrosen på att Tarv vid denna tid kan ha varit en natthamn för den kustnära sjöfarten.

Söder om byhamnen, mellan nuvarande Granskärsviken och Långskäret hade en bred sandstrand med höga, från öster hopblåsta sanddyner med mellanliggande laguner

bildats. Med tiden bildade detta sandfält en landförbindelse med Långskäret. På västsidan av ön var Sjalaviken, i söder avgränsad av liten skärgård, fortfarande en del av Västerfjärden.

• **Perioden 1500 – nutid. Historisk tid.**

Under denna tidsperiod växer Obbolaön ut till dagens landskap. De kanske största förändringarna sker på öns norra del, där **Bergön** och **Berga** växer samman med Huvudön. Den stora fjärden norr om Bergön minskar gradvis i yta för att nu bara bilda ett smalt inflöde till Västerfjärden vid Lill-Tuvan. Stor-Nabbviken avsnörs från Österfjärden av moränryggarna vid **Väderhällorna** och så tidigt som i slutet av 1700-talet är det omöjligt att segla in i Nabbviken. Nu ser vi den gamla viken som en starr- och sävfyllt träskmark. **Ols sjön** (Olasjön) finns kvar ganska länge innan den dikas ut. På den forna sjöbottnen finns nu delar av Obbola samhälle. Även **Ängessjön** dikas ut. Resterna av denna sjö är nu förslyade ängar vid vägen mot Sjalaviken.

Gårdarna på drumlinsryggen i Obbola by kommer för varje år allt längre från havet. Den gamla hamnviken tas först upp som åkermark, för att sedan åter hamna i träda, numera bl.a. som betesmark för hästar. Så har utvecklingen gått runt ett helt varv.

De en gång fina sandstränderna och sandbottnarna vid **Granskärsviken**, har under de senaste decennierna fått en dyg botten. Detta beror på att den långa piren vid Umeå uthamn, som nästan når ut till Fjärdgrund, halverat de sydöstra vågornas angreppslängd. Därmed har Granskärsstranden förändrats från att ha varit en exponerad högenergikust i balans till att nu vara en lågenergikust, där finmaterial ansamlas.

Längst i söder förbinds Vitskäret och Vitskärsudden med den stora ön. Om det tidigare sundet påminner nu bara de små tjärnarna Lill- och Stor-Vitskärsdiket och tjärnarna innanför Fläse havsbad. **Nagelhamnsviken** har utformats till en innervik, sedan öarna **Flisun** (Fläse) [Not 2] och **Rönskär** (Rävsjär) av landhöjningen vuxit samman. Här har även öarna kring Tarv (**Tarf**, **Tarfören**, **Tarfrefet** och **Tarfskäret**) sedan början av 1800-talet vuxit sam-

man till dagens stora ö. Efter att, under ett par århundraden, ha utvecklats från en bukt i Västerfjärden, via ett stadium av innerfjärd (dit säkert Vikaresälen sökte sig) har **Skählafjärden** (Sjalafjärden) sedan slutet av 1700-talet blivit en insjö med utlopp i **Juwiken** (Djupviken). Under det senaste seklet har vidare de små **Glasöarne** bundits samman med fastlandet och bildat dagens Glasögern.

• **"Obbolahalvön" år 2300 e.Kr.**

Hur Obbolaön ser ut om en mansålder kan vi alla uppleva under försommarens lågvatten. När mareografen i Ratan låter meddela att "vattenståndet är 50 cm under

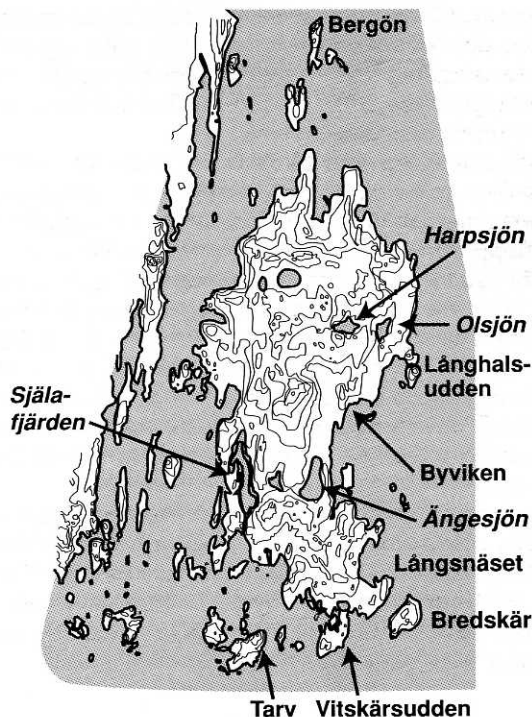

Fig. 6: Obbola 1500 e.Kr. Kustlinjen 5 m.ö.h.

normalvattenståndet” ser vi den strand ön har om ca 50 år.

Den som skulle få möjlighet att återse Obbolaön om 300 år (Fig. 7) skulle både känna igen sig och känna sig helt vilsen. Obbola är då en halvö med en bred landförbindelse i norr. I Österfjärden har hela grundområdet söder om Tuvan förenats med fastlandet. Säkert är fågelmarkerna i deltat lika bra som nu, det gäller bara ett finna nya fågelspaningslokaler. Kanske åker de fågelintresserade Umeborna då till Hästuddarna. Där utanför utbreder sig vidsträckta våtmarker.

Kusten söderut är sig förvånansvärt lik. Långhalsviken är helt torrlagd. Stranden vid Byviken har förflyttats några hundra meter österut. Trots att man under långa tider försökt hålla den gamla fiskehamnen öppen genom muddring har man till slut givit upp och byggt en ny hamn 300 m längre ut. Längs Bredskärssundet är sig det mesta sig likt, men det är ingen idé att med båt söka sig mellan Obbolstenarna och Vitskärsudden, för här sticker en kilometerlång halvö ut. Även Bredskär har i söder förenats med ön Bredskärssten.

Nagelhamnsviken har blivit en ny insjö, liksom Torshamnsviken och Tarv har blivit en halvö, där Tarvudden bildar en smal landbrygga. Djupviken är en insjö med ett bäckutlopp, som förmodligen går mellan Lill- och Storhällskär. Glasögerns södra udde har förlängts med nästan två kilometer och förenat sig med Tärnögern och Gåshällan. Den norra udden sträcker sig då ända till Risöns branta nordsida. Västerfjärden är om 300 år bara ett smalt vattensystem som sträcker sig upp till Sjöbodviken vid Tappen och Ytterskäret. Av Västerfjärdens norra del återstår bara stora vassfält och en långsmal sjö mellan Mölle och Berga.

Av de nuvarande fritidshusområdena är det bara de på Långskär, på Rävskärs västsida, på Väst-Tarv, Lill-Hällskär, Stubbskär och Gröthällan som har tillgång till öppet vatten. Förändringarna kan tyckas våldsamma, men sett i ett långt perspektiv, som denna artikel beskrivit, är de ändå ganska blygsamma.

Rabbe Sjöberg

Not 1:

Enligt en modell framförd av professorn i arkeologi vid Umeå universitet Noel Broadbent "Järnålderns salfångst i Bottniska viken - om ett nordligt socioekonomiskt och kognitivt system", som publicerades i samband med XVIII Nordiske Arkeologkongress i Trondheim, Norge, 1989, speglar tomtningarnas fördelning den innanför liggande bygden.

Om tomtningarna på Vitskäret var Obbola bys utskärsfiske, bör tomtningarna på Tarv därför tillhöra en annan bygd. Ett alternativ är här Sörböle, där namnformen böle, liksom ett antal bronsåldersrösen, tyder på en uråldrig bygd. Vid test av hypotesen har det även visat sig att flera av de nuvarande fiskestugorna på Tarv tillhör släkter med rötter i Sörböle. Vi har således på Tarv tecken på en nästan tusenårig ägarkontinuitet!

Not 2:

Namnformer efter Pehr Stenbergs Umebeskrivning. Joh. Norrlandersällskapet nr 10, Umeå 1987.

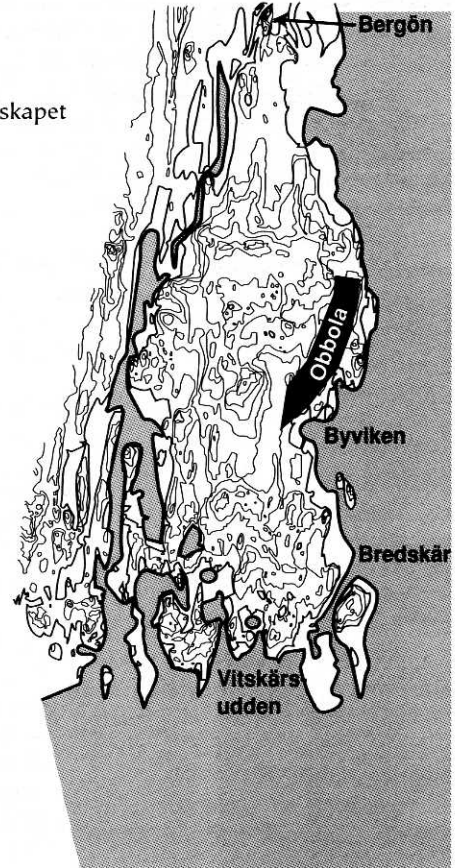

Fig. 7:
Obbola 2300 e.Kr.
Kustlinjen 3 m.u.h.